

Nederland sloeg in 1946 de onafhankelijkheidsstrijd op het Indonesische Sulawesi hard neer. Nabestaanden eisen nu compensatie.

Nog altijd woedend om wandaden Westerling

REPORTAGE

Edwin Mooibroek
Bulukumba, Sulawesi

‘Westerling was toch ook een mens? Hoe kon hij zo gemeen zijn om mensen dood te schieten alsof het kippen waren?’ De 80-jarige Syafiah Paturusi staat bij de cel waarin haar vader in 1947 een paar dagen zat opgesloten, een ruimte van twee bij drie meter met een stenen mandi-bak (wasbak) en een wc. ‘In deze cel werden tientallen mensen tegelijkertijd vastgehouden’, zo vertelt ze.

Syafiah Paturusi verloor haar vader en broer door het optreden van de troepen onder leiding van Raymond Westerling op het vroegere Celebes, nu Sulawesi. Eind 1946 stuurde Nederland speciale troepen naar het eiland om de Indonesische onafhankelijkheidsstrijd met harde hand de kop in te drukken.

Vele honderden, mogelijk duizenden mensen werden volgens de zogeheten ‘methode Westerling’ standrechtelijk geëxecuteerd. Het is onduidelijk hoeveel mensen er precies zijn omgekomen. In Nederland wordt uitgegaan van meer dan 3000, in Indonesië wordt al jaren het symbolische getal van 40.000 gehanteerd.

De gevangenis ziet eruit als een spookachtige ruïne. ‘Mijn vader werkte als vaccinateur voor Nederland, terwijl mijn broer zich had aangesloten bij de onafhankelijkheidsstrijders’, vertelt Paturusi. ‘Mijn broer was een van de leiders en stond hoog op de lijst van ‘verdachten’ van de Nederlandse troepen. Mijn vader werd door de Nederlanders bedreigd. Als zijn zoon zou terugkomen naar de stad moest hij hem aangeven. Mijn vader weigerde.’

De vader van Paturusi sloot zich vervolgens aan bij de Indonesische milities en hield zich samen met zijn zoon schuil in de jungle. ‘De Nederlandse troepen kondigden toen aan dat wie zich zou overgeven niets zou gebeuren. Mijn broer zei toen tegen mijn vader dat hij terug moest gaan om voor de familie te zorgen. Mijn vader meldde zich bij de Nederlanders en werd meteen gearresteerd en hier opgesloten. Een paar dagen later is hij geëxecuteerd.’

Paturusi heeft de executie niet zelf gezien. ‘Veel andere mensen wel. De Nederlanders kondigden de executies altijd van tevoren aan. Ze wilden mensen bang maken en zo voorkomen dat ze zich zouden aansluiten bij de onafhankelijkheidsstrijd.’

Haar broer werd later ook gearresteerd, vertelt ze. ‘De Nederlanders brachten hem naar een kantoor waar hij volgens getuigen is gemarteld. Ze hebben ook ons huis in brand gestoken. Ik zag mijn moeder vaak huilen om wat er is gebeurd.’

Syafiah Paturusi heeft samen met zestien anderen een claim ingediend bij de Nederlandse overheid. Ze hopen op eenzelfde regeling als in Rawagede. In dit Javaanse dorpje bood Nederland eind vorig jaar excuses aan voor een bloedbad in 1947. Negen nabestaanden kregen ieder 20.000 euro. Advocaat Liesbeth Zegveld heeft namens de nabestaanden en het Comité Nederlandse Ereschulden in mei dit jaar een brief gestuurd naar het ministerie van buitenlandse zaken. Omdat een antwoord uitbleef,

Raymond Westerling in 1950 na zijn terugkeer uit Azië.

FOTO ANP

‘Ze werden met een kogel in hun achterhoofd gedood’

is begin oktober een dagvaarding de deur uitgegaan. ‘Die dagvaarding is nodig om de namen van de nabestaanden en overlevenden te registreren. Veel mensen zijn al erg oud. Als er een compensatie komt, moet door de dagvaarding ook bij overlijden worden uitgekeerd.’

Zegveld hoopt dat er een schikking wordt getroffen. De overheid heeft uitstel gevraagd tot eind december. ‘Als er dan nog geen reactie is van de Nederlandse overheid, zal de rechter

uiteindelijk een uitspraak doen’. De nabestaanden zijn allemaal boven de tachtig. De meesten hebben moeite om hun verhaal te vertellen. Ook weduwe Aisyah is zichtbaar te oud om goed te vertellen wat er is gebeurd. Ze wordt gesouffleerd door haar zoon. ‘Mijn man is doodgeschoten door de troepen van Westerling, vlakbij zijn ouderlijk huis. Ik hoop dat Nederland mij kan helpen, want ik heb niets’, fluistert ze.

Baco Peloro is de enige overlevende op de lijst van mensen die zich hebben aangesloten bij de claim. Hij zou 91 jaar oud zijn en woont in een simpel, houten huisje met zijn familie. Hij laat zijn wang en bovenarm zien, waar vaag de littekens te zien zijn van de Nederlandse kogels waardoor hij zou zijn geraakt. Zijn zoon vertaalt de vragen naar het lokale dia-

lect. ‘Ik weet niet meer welk jaar het precies was, maar het was op een donderdagavond op een brug’, zegt Peloro. ‘Ik moest de brug in de gaten houden voor de onafhankelijkheidsstrijders. Op een gegeven moment werden we aangevallen door de Nederlanders.’ Peloro maakt knokgebaren. ‘We raakten hen en renden weg. Ik werd op zo’n vijf meter afstand getroffen door twee kogels.’

In Bulukumba, een kleine stad in Zuid-Sulawesi, zouden in 1947 tussen de 214 en 250 mensen zijn omgekomen door de acties van de troepen van Westerling. Bijna iedereen in het plaatsje kent de naam Westerling. Haj Abdul Halik zegt als jongetje van een jaar of tien veel executies te hebben gezien. Hij wijst een plek aan bij het strand. ‘Hier zijn zes mensen doodgeschoten. Ze moesten op hun

knieën gaan zitten met het gezicht naar de zee. Achter ieder van hen stond een soldaat. Ze werden met een kogel in hun achterhoofd gedood”, aldus Halik.

Zo’n 200 lichamen zijn later herbe-graven op een begraafplaats in het nabijgelegen Bulukumba. Ook de broer van Syafiah Paturusi ligt hier. Op de graven staan kleine witte kruizen. Sommige met naam, andere hebben alleen een nummer. ‘Ik ben blij dat in Nederland de discussie is opgelaaid over wat er hier is gebeurd. Het zou goed zijn als er nieuw onderzoek komt. Ik hoop dat Nederland excuses en compensatie aanbiedt.’

‘De Nederlandse overheid was na de uitspraak van de rechter over Rawagede vorig jaar heel snel, maar nu gaat alles erg traag’, zegt advocaat Liesbeth Zegveld. ‘We wachten nog steeds, terwijl de gebeurtenissen op Sulawesi veel groter zijn dan die in Rawagede. Ik denk dat er angst is voor nog meer claims.’

‘Compensatie is niet nodig, het is verleden tijd’

Volgens Zegveld heeft de Nederlandse overheid geen idee hoeveel slachtoffers er in Indonesië zijn gevallen. ‘Het is nooit goed onderzocht. De nabestaanden zijn oud en kunnen elke dag overlijden. Het is raar dat zo krampachtig wordt geprobeerd het boek gesloten te houden.’

De in Indonesië bekende historicus Anhar Gonggong vindt excuses en compensatie niet nodig. ‘Waarom?’, zegt hij. ‘Het is verleden tijd, de mensen zijn toch al overleden. Doodgeschoten door de Nederlanders.’

Gonggong verloor zelf zijn vader en andere familieleden op Sulawesi. ‘Waarom heeft Nederland destijds niet erkend dat wij op 17 augustus 1945 de onafhankelijkheid hadden uitgeroepen, dan was er niets gebeurd. Ze hebben ons een oorlog in gedwongen. Westerling heeft als militair zijn plicht gedaan, mijn vader ook. Daarom is compensatie niet nodig. Waarom andere nabestaanden dat wel willen? Alleen voor het geld.’ Sabriah Hasan, vertegenwoordigster van de stichting Comité Nederlandse Ereschulden op Sulawesi geeft toe dat na Rawagede financiële compensatie een rol speelt. ‘Voor sommige nabestaanden is het geld belangrijk, maar voor velen ook de excuses.’

Voor voorzitter Jeffry Pondaag van de stichting is het na Sulawesi nog niet voorbij. Hij is al bezig om een nieuwe claim voor te bereiden voor de slachtoffers van een bombardement op een markt op Sumatra in 1947. ‘Er is veel meer gebeurd tijdens de politionele acties, zaken die de meeste Nederlanders niet weten. Nederland wist wat de Japanners en Duitsers hadden gedaan en toch begonnen ze een oorlog. Ik ga door tot dat uiteindelijk de koningin excuses aanbiedt aan het Indonesische volk.’

Syafiah Paturusi zou graag in Nederland het graf van Westerling willen bezoeken. ‘Ik mag geen wraakgevoelens hebben want hij is al dood. Maar als hij nog zou leven zou ik hem te pakken nemen.’